

«Фантасты ў нас ніколі не перавядуцца»

Гутарка з пісьменнікам Алесем Бычкоўскім пра асаблівасці жанру і літаратуру ўвогуле

Беразіно — самы што ні ёсць правінцыйны гарадок на Міншчыне. Хаця, можа быць, самім жыхарам гэтай старонкі і крыўдна чуць такое вызначэнне... У любым выпадку Беразіно — не такі і блізкі свет ад Мінска... І ўсё ж гэты невялікі гарадок мне бачыцца своеасаблівым цэнтрам асветніцкага, кніжнага жыцця. Уражваюць памкненні супрацоўнікаў раённай бібліятэкі стварыць у горадзе і раёне атмасферу шырокай увагі да кнігі, да чытання. Гэта дарагога варта. Уражае і тое, што ў горадзе і раёне жывуць, працуюць людзі, нераўнадушныя да мастацкага слова. Яркая асоба сярод іншых — журналіст і пісьменнік Аляксей Бычкоўскі. Апошнім часам імя яго ўсё часцей сустракаецца ў рэспубліканскім друку. На нашы пытанні і адказвае літаратар з Беразіно, аўтар некалькіх даволі цікавых кніг.

А вясною мая дзіцячая казка «Мураш-падарожнік» трапіла ў кнігу «Вясёлка-65», і гэта мяне парадавала асабліва. Так што цалкам год атрымаўся выдатны, вельмі плённы.

— **Вы ў асноўным працуеце ў адным кірунку, у адным жанравым абсягу літаратуры. Якім вам падаецца сённяшні стан айчыннай фантастыкі? Чаго не хапае для яе болей шырокага развіцця?**

— На беларускай прасторы фантастыка ўласна ў чыстым выглядзе — з’ява даволі эпизодычная. Для мяне было блізка, што пісалі ў свой час Андрэй Паўлукін, Серж Мінкевіч і часам Юры Станкевіч (напрыклад, яго знакамітая «П’яўка»). Праўда, адзін, здаецца, перастаў пісаць, а другі ўжо і на свеце няма. Аднак сустракаюцца рэдкія людзі, напрыклад, Сяргей Белар, якія пішуць у названым жанры пастаянна, дадаючы дэтэктыўную інтрыгу. Раней у жанры «цвёрдай» навуковай фантастыкі працаваў Аляксей Аляшкевіч (можа быць, памятаеце яго «Век Вадаліва»?) і некаторыя іншыя. А вось фэнтэзі ў нас пішуць вельмі многія. Напрыклад, я ў захопленні ад творчасці Надзеі Ясмінскай, якая стварыла цэлы сусвет. У тым жа шэрагу творы Людмілы Рублеўскай. Цікава піша Маргарыта Латышкевіч. Варта ўспомніць Раісу Баравікову з кнігай «Вячэра манекенаў», Валянціна Маслюкова з эпапеяй «Нараджэнне чапуны» і шмат каго яшчэ. У плане фэнтэзі імён у нас, і праўда, безліч, і многія працуюць на мяжы жанраў. Мне здаецца, што фантастычныя кірункі ў беларускай літаратуры — справа для энтузіястаў-аматараў. І калі паглядзець на іх колькасць, за стан айчыннай фантастыкі можна не хвалівацца — фантасты ў нас ніколі не перавядуцца. Можа, нам не хапае асобнага «фантастычнага» выдання, нахшталь легендарнага часопіса канца 80-х — пачатку 90-х «Фантокрим-MEGA»? Але гэта ўжо іншая тэма...

— **У 2023 годзе вы як аўтар спрычыніліся да такога па задумцы маштабнага праекта, як серыя кніг «Сучасная беларуская літаратура». Ці заўважыў чытач вашы публікацыі ў зборніках серыі?**

— Адназначна! У нас горад невялікі, таму мае чытачы адразу зацікавіліся. Тым больш што ў шэрагу надрукаваных твораў не толькі фантастыка. Асобныя чытачы ўжо нават падзяліліся меркаваннямі пры асабістай сустрэчы.

Прыемна было пачуць водгукі пра апавяданні «Анёл Гаўрыла» і «Ведзьма». Гэтыя творы для мяне не вельмі характэрныя, але чытачам спадабаліся, прычым «Ведзьма» быў успрыняты на «ўра» з-за гумарыстычнага складніка. Нават зрабіў для сябе выснову, што з гумарам часам і варта пісаць сур’ёзныя рэчы.

— **Вы жывяце ў невялікім гарадку на памежжы Міншчыны і Магілёўшчыны. Гэта не з’яўляецца перашкодай да пашырэння пісьменніцкай вядомасці, да самой літаратурнай працы?**

— Жыццё ў невялікім ціхім гарадку толькі спрыяе творчасці. Беразіно прыгажэе з кожным годам, і за апошнія дзесяць гадоў горад часам і не пазнаць. Шыкоўны басейн, спартыўныя комплексы, новыя шматкватэрныя дамы, месцы адпачынку, дагледжаныя вуліцы. Яшчэ ж у нас рака пад бокам — летам радасць. Мясцовым жыхарам ужо звычайна, часам мо і не прыкмячаюць прыгажосці, а вось гасцям са сталіцы ў нас заўсёды прыемна. Ведаю пра людзей, якія наўмысна едуць да нас за сто кіламетраў, каб трапіць на нашу рэчку. Тут у нас неапальна прырода, урочышчы, лясы, улётку выдатна адпачываецца. Для творчага чалавека тут райскія ўмовы. А на конт вядомасці магу сказаць, што залішня вядомасць можа добра сапсаваць творчы працэс у пісьменніка, выклікаць пэўны крызіс. Напрыклад, асабіста я пішу не дзеля папулярнасці, а выключна з-за памкненняў прыдумаць цікавую і захоплальную гісторыю, ад якой у чытача зойме дух. Калі васьм атрымаецца хоць раз напісаць такі твор, значыць, усё недарэмна. Хаця пэўна вядомасць у меры павінна быць, каб падаграваць агеньчык натхнення. Але часам варта быць удзячным і наяўнасці ўсяго некалькіх чытачоў.

— **А што самі як чытач заўважылі ў беларускай літаратуры 2023 года?**

— Як для мяне, то сапраўдная падзея — выхад у «Мастацкай літаратуры» кнігі пра даследаванне «Тараса на Парнасе». Упершыню пазнаёміўся з названым творам у школе, класе ў трэцім. Цікава, што і ў школе, і ва ўніверсітэце нам расказвалі, што аўтарства паэмы невядомае. А тут такое раптоўнае адкрыццё, якое, як аказалася, зусім не раптоўнае — даследчык збіраў і аналізаваў інфармацыю цягам доўгіх гадоў, каб устанавіць аўтарства Хванстанціна Веранічына. Прызнаюся, я быў у ліку першых пакупнікоў гэтага шыкоўнага выдання.

Значная падзея года — выхад згаданай серыі кніг «Сучасная беларуская літаратура», у якой прадстаўлены сучасныя творцы ў самых розных жанрах. Адны з найлепшых твораў Алены Брава, Алеся Бадака, Андрэя Федарэнкі і многіх іншых айчынных пісьменнікаў проста неабходна было сабраць пад адной вокладкай і ў адной серыі, як мінімум дзеля таго, каб знаёміць з імі новых чытачоў.

На нашым правінцыйным узроўні адметныя падзеі года — гэта два літаратурныя фестывалі, не пабаюся сказаць, рэспубліканскага ўзроўню, праведзеныя раённай бібліятэкай.

Дзякуй усім, хто рыхтаваў гэтыя творчыя, бібліятэчныя праекты. Дзякуй і Выдавецкаму дому «Звязда», Саюзу пісьменнікаў Беларусі, якія падтрымалі фестывалі.

З выдадзенай прозы закруціў і ўразіў новы раман Андрэя Федарэнкі «Сцэнарыст». Аўтар у які раз пацвердзіў званне майстра не толькі глыбокай мастацкай прозы, але і ліха закручанай дэтэктыўнай інтрыгі. За дэтэктыўнымі рамкамі ў рамане праглядаецца моцны філасофскі пласт: сапраўдны Сцэнарыст — той, хто з вялікай літары — Бог. Мяне гэта вельмі ўразаіла.

Гэта цалкам уражанні ад таго, што я паспеў пабачыць і прачытаць. Зразумела, за ўсімі навінкамі не паспееш.

— **Ці турбуе вас стан беларускай літаратурнай крытыкі? І ўвогуле, ці патрэбна яна, крытыка, пісьменніку?**

— Крытыка, несумненна, павінна быць, але прафесійная і неананімная. Сёння інтэрнэт дае магчымасць каму заўгодна стаць крытыкам пад псеўданімам, і горшай долі не прыдумаць, калі трапляеш пад такую крытыку аглабельнага характару. А вось добрай крытыкі ў літаратурна-мастацкіх выданнях павінна быць у дастатковай колькасці. Айчынныя пісьменнікі варта хваліць і падтрымліваць, таму станоўчая канструктыўная крытыка павінна мець месца. Крытыка неабходна і дзеля таго, каб літаратары не цягнулі ў літаратуру размаітую пошласць, гвалт, трэш, усю тую сексуальна-дэвіянтны кантэкст, маюць і безгустоўшчыну. Хоць я не лічу сябе слупом маралі, але ж мяркую, што нават эротыка павінна быць мастацкай і прыгожай. З той нагоды хочацца асобным аўтарам сказаць словамі з вядомага анекдота: вас ж да гэтых чытачоў.

— **Давайце паспрабуем зазірнуць у творчую лабараторыю пісьменніка Алеся Бычкоўскага. З якой кнігай прыйдзеце да чытача ў 2024 годзе?**

— Падрываўшы невялікі зборнік апавесцяў і апавяданняў, большасць якіх друкаваліся ў «Маладосці» і «Польмі». Усе яны на мяжы жанраў, дзе змешваецца рацыянальнае з ірацыянальным, рэалізм з казкай, фэнтэзі, навуковай фантастыкай, дзе раптам здараецца цуд і чытача выпадае магчымасць ўздыхнуць: «Дзякуй, Божачка, гэта здарылася не са мной», дзе застаецца месца гумару, а часам і скрусе, але абавязкова са шчаслівым фіналам.

Яшчэ мяркую перакласці на рускую мову маю кнігу «Ацалелы, або Вясельны хаўтуры» для маіх расійскіх сяброў. Гэта не фантастыка, а трагікамичны дэтэктыў, спроба пісаць «нефантастыку». Пачынаецца з таго, што чалавек ачوماўся ў труне, цудам выкараскаўся з долу на могільках, а потым спрабуе высветліць, хто ж яго туды «ўпакаваў», і ўсё вакол яго насычана неслабымі прыгодамі. Кніга на адзін вечар.

Зразумела, планы — гэта ўсяго толькі планы, бо, як кажуць, «человек предполагает...»

Гутарыў Кастусь ХАДЫКА, Беразіно — Мінск.

КВАДРАТА»

ў сучасным мастацтве

адну працу ў сваім жыцці прысвяціць Казіміру Малевічу, бо гэта горад, у якім практычна нарадзіліся Парыжская школа і супрэматызм, — распаўядае першы намеснік старшыні Беларускага саюза мастакоў, мастацтвазнаўца Наталля ШАРАНГОВІЧ. — Мне здаецца, што прыцягальнасць авангарда таго часу застаецца і сёння. Мы спрабуем трансфармаваць авангард і паказаць, што ў пэўны момант часу «Чорны квадрат» прарваў мастацтва і даў зразумець: погляд на яго можа быць іншым. Праз піксель, кропку ці экран можна зусім па-іншаму ўспрымаць свет.

Паводле яе слоў, на выставе прадстаўлены аўтары розных стыляў і пакаленняў, але кожны з іх, з аднаго боку, робіць сваё мастацтва

эмацыянальным, а з другога — вельмі філасофскім. Напрыклад, на выставе прадстаўлены дыптых «Цырк. Сланы ідуць на прышчэпку» Валянціны Ляховіч. Мастачы 78 гадоў, але яна да гэтага часу не проста працуе, але сапраўды займаецца актуальным мастацтвам. Сярод усіх карцін вельмі вылучаліся сваёй унікальнасцю творы маладой мастачкі

Віялеты Някрасавай, выкананыя ў аўтарскай тэхніцы. Гэта неверагоднае спалучэнне тэкстылю, фарбаў і творчай ідэі. Таксама на выставе можна ўбачыць і творы мастака-манументаліста Васіля Васільева, які піша не толькі вялікія манументальныя творы і стварае арт-аб’екты, але і з’яўляецца куратарам шматлікіх мерапрыемстваў, прысвечаных авангарднаму мастацтву.

У некаторых глядачоў можа ўзнікнуць пытанне да назвы выставы: чаму менавіта «1,10 квадрата»?

— Назва выставы вельмі канцэптואльная, як і яе змест. У ім можна ўбачыць алюзію на 110-гадовы юбілей, — тлумачыць загадкава сактара мастацкіх выставак Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Вікторыя Харытонава. — Яшчэ «0,10» — гэта назва апошняй футурыстычнай выставы карцін, на якой у 1915 годзе Казімір Малевіч прадставіў свае абстрактныя работы і канцэпцыю супрэматызму.

Паводле яе слоў, нуль сімвалізуе адсутнасць форм, бо кірунак супрэматызму прадугледжваў зняёмства з жывапісам без увагі да контураў і аб’ёмаў твора. А «10» адсылае да дзесяці мастакоў, якія павінны былі ўдзельнічаць у выставе ў 1915 годзе. У выніку іх аказалася шэсць чалавек, але назву выставы пакінулі «0,10».

Лізавета ГОЛАД, фота аўтара.